

Magdalena Frańczuk
Katedra Prawa Publicznego

Finanse w małżeństwie muzułmańskim i po jego ustaniu. Porównanie z regulacjami prawa polskiego

1. Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie ma na celu syntetyczne przedstawienie zagadnień związanych z finansami w małżeństwie muzułmańskim i po jego ustaniu na skutek rozwodu. Ze względu na odrębną specyfikę norm dotyczących dziedziczenia nie skupiono się tu na prawie spadkowym, z którego również wynikają bardzo istotne skutki finansowe dla spadkobiercy zmarłego małżonka, co w pewien sposób także wiąże się z tematem. W opracowaniu przyjęto metodę dogmatyczną oraz porównawczą. Nawiązano również do elementów historii polskiego prawa małżeńskiego. W wielu punktach odwołano się do tekstu Koranu w tłumaczeniu J. Bielawskiego¹ oraz do przepisów kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, a także polskiej i zagranicznej literatury tematu oraz źródeł internetowych. Z założenia opracowanie ma charakter prawnoporównawczy.

¹ Wszystkie cytaty z Koranu pochodzą z wydania [Koran 1986].

2. Formalny charakter małżeństwa muzułmańskiego. Płatności małżeńskie

Małżeństwo muzułmańskie, mimo że oparte na zasadach Koranu, nie jest aktem religijnym ani tym bardziej nie ma znaczenia sakramentu (tak jak np. w katolicyzmie). Jest to rodzaj kontraktu, a więc jego skutki można porównać do skutków instytucji małżeństwa cywilnego – w rozumieniu naszego kodeksu rodzinnego i opiekuńczego. Ponadto charakter kontraktowy małżeństwa muzułmańskiego podkreślany jest przez fakt, że można je zawrzeć w obecności notariusza, ale co do zasady wystarczy złożenie deklaracji przed dwoma świadkami. Ponadto dla ważności kontraktu musi tu dojść do konsensu typowego także dla prawa umów w świecie zachodnim². Podobnie jest w systemie prawa polskiego, zgodnie z którym małżeństwo zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia, że wstępują ze sobą w związek małżeński³.

Mahomet był pozytywnie nastawiony do kobiet, muzułmankę zrównał z muzułmaninem w kwestiach wiary, a ponieważ w społeczeństwie muzułmańskim nie ma ustawodawstwa świeckiego i obowiązuje jedno prawo sakralne (szariat), oznaczało to równość płci we wszystkich innych kwestiach. Teologowie muzułmańscy uznają tę równość, niemniej uważają, że kobieta jest słabsza fizycznie i bardziej skłonna do emocji niż mężczyzna, dlatego powinna znajdować się pod męską opieką [Machut-Mendecka 2006, s. 97]. Źródła historyczne tej opieki i pozycji kobiety w świecie islamu szeroko przedstawia L. Ahmed w książce *Women and Gender in Islam* [1992], w której omawia tę problematykę z feministycznego punktu widzenia. Warto też przywołać publikację A. Wadud-Muhsin *Qu'ran and Woman* [1999], w której autorka wywodzi koncepcję kobiety wprost z Koranu i stwierdza, że powinna nastąpić reinterpretacja tekstu, tak aby ten przystawał do współczesności i odzwierciedlał m.in. zasady sprawiedliwości społecznej. Przede wszystkim skupia się na surze IV i wersecie 34 w relacji do innych wersetów (m.in. do sury IV, werset 32) i stwierdza, że z Koranu wprost nie wynika zasada wyższości mężczyzny nad kobietą, nie wyznacza on ściśle roli kobiety i mężczyzny, tak aby móc zaproponować tylko jedną możliwość dla każdej płci [Wadud-Muhsin 1999, s. 70]. Islam, uznając niezależną i odmienną osobowość kobiety, przyznał jej prawa, które służą przede wszystkim ochronie jej interesów. W Koranie i Sunnie odnaleźć można wiele fragmentów podkre-

² Umowa dochodzi do skutku przez zgodne oświadczenie dwóch (lub więcej) stron. Forma szczególna aktu – tu: notarialna.

³ Art. 1 § 1 Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r., Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz.U. 1972, nr 49, poz. 317 z późn. zm.

śląjących równość kobiet i mężczyzn, przykładowo w identycznym prawie do dysponowania swoją własnością i zawierania legalnych kontraktów handlowych [Zyzik 2003, s. 34]. O statusie kobiety w islamie piszą także w literaturze polskiej H. Abu-Rub i B. Zabża [2002]. W publikacji tej autorzy podają, że prowadzenie przez kobiety domu i zajmowanie się dziećmi nie jest więzieniem, świadectwem zacofania i przejawem dyktatury mężczyzn, ale obowiązkiem nakazanym przez religię [Abu-Rub i Zabża 2002]. Swoje obowiązki w rodzinie posiada także mężczyzna.

W małżeństwie obejmują one zaopatrzenie żony lub żon w schronienie, jedzenie i odzież. Jeżeli żona była przyzwyczajona do posiadania służby, mąż musi zapewnić jej służącą. Zgodnie z prawem żona nie może być zobowiązana do przyczyniania się do utrzymania gospodarstwa domowego poprzez wykonywanie jakichkolwiek prac domowych czy też przez wkład finansowy, jednakże w ubogich rodzinach takie obowiązki z pewnością wykonuje. W małżeństwie islamskim nie ma współwłasności czy wspólnego mienia. Żona może za to swobodnie dysponować swoją własnością i pod tym względem była od wieków w znacznie korzystniejszej sytuacji niż kobiety europejskie. Obowiązki żony obejmują natomiast odpowiedzialność za gospodarstwo domowe męża i tych, którzy do niego należą [Walther 1993, s. 59].

Ponadto należy wspomnieć, że do obowiązków męża należy także łożenie na wspólne dzieci: „Matki pragnące wykarmić swoje dzieci będą je karmiły przez całe dwa lata. A na ojcu dziecka ciąży obowiązek zaopatrzenia ich (tj. matki i dziecka) w żywność i odzież zgodnie z przyjętym zwyczajem. Nie nakłada się na człowieka niczego, co nie jest w jego możliwości” (sura II, werset 233).

Muzułmańskie kobiety mogą zatem swobodnie korzystać z własnego majątku. Majątek ten jednak z reguły jest mniejszy niż ten, którym dysponuje mąż, choćby z tego powodu, że mężczyźni dziedziczą co do zasady więcej niż kobiety. Mężczyzna jako silniejsza strona ma zatem głównie ochraniać kobietę. W stosunkach majątkowych natomiast to mężczyzna góruje nad nią. Jak wskazuje sura IV, werset 34 Koranu, „Mężczyźni stoją nad kobietami ze względu na to, że Bóg dał wyższość jednym nad drugimi, i ze względu na to, że oni rozdają ze swojego majątku”.

Ponadto sura IV, werset 24 mówi: „I dozwolone jest wam poszukiwać żon poza tymi, które zostały wymienione, i używajcie swego majątku, biorąc je pod «ochronę», a nie oddając się rozpuście. A żonom dajcie wynagrodzenie, albowiem doznaliście od nich przyjemności; to jest przepis prawny”.

W obowiązującym prawie polskim kwestie finansowe w małżeństwie reguluje dział III kodeksu rodzinnego i opiekuńczego⁴ zatytułowany „Małżeńskie ustroje

⁴ Zwany dalej krio.

majątkowe”. Kodeks ustanawia trzy możliwości: ustawowy, umowny i przymusowy małżeński ustrój majątkowy. Pierwszy polega na tym, że z chwilą zawarcia małżeństwa między małżonkami powstaje z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jedno z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków⁵. Drugi ustrój polega na tym, że małżonkowie mogą przez umowę zawartą w formie aktu notarialnego wspólność ustawową rozszerzyć lub ograniczyć albo ustanowić rozdzielność majątkową lub rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków (umowa majątkowa). Umowa taka może poprzedzać zawarcie małżeństwa⁶. Trzeci ustrój natomiast reguluje art. 52 § 1 krio, który stanowi, że z ważnych powodów każdy z małżonków może żądać ustanowienia przez sąd rozdzielności majątkowej.

Małżeństwo (zarówno u muzułmanów, jak i na Zachodzie) to zatem także rodzaj unii ekonomicznej stron i ich rodzin. Niektóre sprawy majątkowe dotyczące małżonków określa się w wielu kulturach jako tzw. płatności małżeńskie. Płatności takie reguluje się bądź uzgadnia jeszcze przed zawarciem małżeństwa. Warto wskazać, że także w polskiej tradycji znane były wiano czy posag. „Wiano – zabezpieczenie posagu przez męża i odwzajemnienie za niego. Celem wiana było majątkowe zabezpieczenie żony szlachcianki na wypadek śmierci męża. Składało się z dwóch równych części: oprawy posagu (części wiana zabezpieczającej posag) i przywianku (równego co do wartości posagowi wnoszonemu przez żonę). Zwykle wiano wynosiło podwójną wysokość posagu. Zapisywano je specjalnym listem wiennym. Współcześnie przez wiano rozumie się już tylko posag wnoszony do małżeństwa przez żonę lub jej rodziców”⁷. „Posag – kapitał, majątek wnoszony mężowi przez żonę przy zawieraniu małżeństwa. Jeżeli żona nie miała posagu, historycznie prawo polskie wyznaczało jej pewną sumę z majątku męża lub dożywocie na pewnej części majątku. Był to tzw. zawieniec (*pro crinili*)⁸. Natomiast to, co mąż zapisywał żonie, nazywano przywiankiem.

⁵ Art. 31 § 1 krio.

⁶ Art. 47 § 1 krio.

⁷ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Wiano> (dostęp: 5.10.2011).

⁸ „*Crinile, pro crinili* (z łac. *crines* – włosy). Jeżeli panna wychodząca za mąż nie miała oprawy, czyli posagu, to prawo polskie na odwiecznym zwyczaju oparte stanowiło, aby pan młody dał jej wynagrodzenie za wieniec, czyli warkocz, który każdej dziewczycy przed ślubem rozplatanano, a po ślubie przy oczepinach ucinano. Bandtkie i Czacki błędnie *crinile* uważali za «przywianki», tj. przypisy posagowe czynione przez mężów żonom, które wniosły posagi. Czacki również niewłaściwie porównał *crinile* z niemiecką *Morgengabe, donum matutinum*, co było u Niemców darem dla żony nazajutrz po ślubie przez męża czynionym, wcale różnym od polskiego *crinile*. Gdyby uczeni nasi Bandtkie i Czacki znali obyczaje weselne ludu wiejskiego, to spostrzegliby niezawodnie, że lud ten jeszcze w ich czasach zachowywał powszechnie dawny średniowieczny zwyczaj

Dawne prawo polskie, zostawiając wysokość posagu zwyczajowi, zastrzegało, aby był dla męża użyteczny i aby po jego śmierci dostarczył utrzymania dla żony. Żona po śmierci męża była bowiem obowiązana rodowi zmarłego oddać jego zbroję, rynsztunek rycerza i konie, wydzielwszy te, na których za życia męża jeździła. W średniowiecznej Polsce dziewczyna wychodząca za mąż otrzymywała posag od ojca lub opiekuna. Wnosiła go do nowego gospodarstwa. Stanowił część majątku rodzinnego należnego córce (stąd kobieta zwykle nie miała prawa do spadku po rodzicach)⁹. „Posag miał również znaczenie w przypadku rozwodu. W razie rozwodu z winy męża, żona zostawała przy majątku, na którym miała ubezpieczony posag i sumę przypisową. Jeżeli oboje są niewinni, czyli «w dobrej wierze», to każde z małżonków przy swoim pozostawało, tj. żona odbiera posag, a mąż nie daje sumy przywiankowej” [Glogger 1972, s. 102].

W przypadku małżeństwa muzułmańskiego – z uwagi na fakt, że jest ono kontraktem – bardzo ważne jest ustalenie jeszcze przed jego zawarciem, jakie składniki majątkowe wnosi do małżeństwa każda ze stron. Przyjęło się, że żona wnosi posag, a mąż dary.

W niektórych współczesnych społeczeństwach muzułmańskich nie jest niczym niezwykłym posag w wysokości stu tysięcy dolarów w diamentach. Panna młoda utrzymuje własność podarunków, nawet jeśli mąż się z nią rozwiedzie. Mąż nie ma prawa do udziału w majątku żony z wyjątkiem tego, co ta podaruje mu z własnej woli [Abdul-Fattah 2004]. W Koranie ta kwestia poruszona jest wyraźnie: „I dawajcie kobietom wiana jako dar. Jeśli one jednak są dobre dla was i użyczą wam cośkolwiek z niego, to jedźcie to dla zdrowia i pomyślności” (sura IV, werset 4).

Posag żony na ogół jest obowiązkowy i przed zawarciem małżeństwa bardzo dokładnie wylicza się, co wchodzi w jego skład. Z reguły są to kosztowności i biżuteria. Dokładne określenie składników i wartości posagu panny młodej ma szczególne znaczenie w przypadku rozwodu, gdyż kobieta ma prawo zabrać ze sobą wszystko, z czym weszła w małżeństwo.

Mahr (sadaq) męża – jak w książce *Archetypy islamu* pisze E. Machut-Mendecka – to dar czy posag ślubny, jaki wnosi do małżeństwa mężczyzna. Jego wysokość określa zarówno naturę mężczyzny (szczodrość, hojność, szlachetność – cechy od wieków pożądane), jak i znaczenie, pozycję panny młodej. *Mahr* jest tylko początkiem drogi, na jaką wstępuje żeniący się mężczyzna, aby na jej kolejnych etapach, z całym poświęceniem, oddawać się owemu rytuałowi

narodowy kupna warkocza panny młodej przed ślubem i rozplatania go po dobieciu rzekomego targu družbów pana młodego z braćmi panny młodej. Lud zachował do wieku XIX to, co musiało być w średnich wiekach powszechnem u szlachty, skoro prawo polskie miało na to łacińskie wyrażenia”, http://pl.wikisource.org/wiki/Encyklopedia_staropolska/Crinile (dostęp: 5.10.2011).

⁹ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Posag> (dostęp: 5.10.2011).

ochronnemu. Za jego pomocą zabezpiecza się wybranka, wychodząca za mąż. [Machut-Mendecka 2006, s. 110].

Istnieją trzy rodzaje *mahru*¹⁰:

- określony – jego wysokość ustalona zostaje przed zawarciem związku małżeńskiego i powinna być zaakceptowana przez obie strony;
- podstawowy – jego wysokość zależy od pozycji społecznej kobiety;
- odroczony – termin jego ofiarowania może być odroczony; jest on wręczany w momencie rozwodu lub po śmierci współmałżonka.

Posag żony i dar ślubny męża – *mahr* – mają zatem charakter zabezpieczenia bytu kobiety po ewentualnym rozwiązaniu małżeństwa. Chodzi o to, aby była żona po rozwodzie była w stanie sama się utrzymać.

3. Finanse muzułmanki po rozwodzie

Skutki finansowe, jakie ponosi rozwiedziona muzułmanka, zależą od rodzaju rozwodu. W islamie istnieje bowiem kilka jego form. Każda z nich rządzi się własnymi zasadami, ma inne znaczenie i odrębne regulacje oraz następstwa. Podstawowe znaczenie ma to, czy rozwodu żąda mąż, czy żona, ponieważ inne przepisy prawa szariatu regulują rozwód z powodztwa męża, który określa się mianem *talaq*, a inne z powodztwa żony, który to rozwód określa się jako *khula*. Ponadto podkreślić należy, że różne podejście do kwestii rozwodu mają reprezentanci szkoły sunnickiej i szyickiej. Regulacje i skutki zarówno małżeństwa, jak i rozwodu są zatem różne, w zależności od szkoły prawa szariatu, jaka jest w danym przypadku reprezentowana. Dla wszystkich jednak szkół prawa wspólnym mianownikiem jest tekst Koranu.

Podstawy relacji finansowych pomiędzy rozwiedzionymi małżonkami także uregulowane są w Koranie. Sura II, werset 229 mówi, że w przypadku rozwodu „nie jest wam (mężom) dozwolone zabierać cokolwiek z tego, coście dali swoim żonom. Chyba że oboje się obawiają, że nie potrafią zachować granic ustanowionych przez Boga, to oni oboje nie będą mieli grzechu, jeśli ona się wykupi”. Dalej (sura II, werset 236) Koran stwierdza: „Nie popełnicie grzechu, dając kobietom rozwód, jeśli nie dotknęliście ich i nie macie w stosunku do nich żadnego zobowiązania. Troszczcie się o nie – zasobny według swojej możliwości, a biedny według swojej – dając im zaopatrzenie godziwe, tak jak należy się ludziom czyniącym dobro”. Sura II, werset 237 mówi z kolei: „A jeśli dacie im rozwód, zanim ich dotkniecie, a już zobowiązaliście się względem nich do jakiegoś podarunku, to dacie im połowę z tego, do czegoście się zobowiązali, chyba że one zrezygnują lub zrezygnuje ten, w którego ręku jest kontrakt małżeński. Ale jeśli

¹⁰ <http://pl.wikipedia.org/wiki/Mahr> (dostęp: 5.10.2011).

zrezygnujecie, to bliższe to jest bogobojności. I nie zapominajcie o szlachetności w swoim postępowaniu”.

Natomiast sura II, werset 241 stwierdza: „Rozwiedzionym kobietom należy się zaopatrzenie zgodnie z przyjętym zwyczajem; to jest obowiązek dla bogobojnych”. Zgodnie z tym zapisem „zaopatrzenie” obejmuje ogólne wydatki i ubranie.

Jeśli chodzi o kobietę, której rozwód nie może zostać odwołany (rozwiedziona ostatecznie), nie należy się jej utrzymanie ani zapewnienie zamieszkania od byłego męża. Kobieta, z którą mąż rozwiodł się przed skonsumowaniem małżeństwa, ma jednak prawo do mieszkania.

Sura 65 zatytułowana „Rozwód” (*At-Talak*) w wersecie 2 mówi: „Rozstańcie się z nimi w sposób godny”, natomiast werset 6 tej sury nakazuje: „Dajcie im (żonom) mieszkanie, tam gdzie wy mieszkacie, stosownie do waszych środków! Nie wyrządzajcie im przykrości i nie stawiajcie ich w trudnej sytuacji! A jeśli są brzemiennie, to łożcie na ich utrzymanie, aż złożą swoje brzemię! A jeśli one karmią wasze dziecko, dawajcie im za to wynagrodzenie”. Jeżeli zatem rozwiedziona kobieta jest w ciąży z byłym mężem, to ojciec dziecka ma jej zapewnić byt do czasu porodu i łożyć później na dziecko, którym matka się opiekuje.

Natomiast sura 33, werset 49 mówi: „O wy, którzy wierzyacie! Kiedy bierzecie za żony kobiety wierzące, następnie rozwodzicie się z nimi, zanim ich dotknęliście, to nie macie prawa wyznaczać im żadnego okresu oczekiwania. Dajcie im wyposażenie i odprawcie w piękny sposób”.

Z przytoczonych wersetów wynika, że w przypadku niektórych form rozwodu kobieta jest chroniona w ten sposób, że mąż jest zobowiązany zapewnić jej byt. W szczególności chodzi tu o kwestie mieszkaniowe. Ponadto kobiecie należy się zwrot tego, co wniosła, wchodząc w małżeństwo – zwrot środków, które są jej własnością. Natomiast inne normy nakazują byłemu mężowi opiekę finansową nad wspólnym dzieckiem, przynajmniej w początkowym okresie jego życia¹¹.

Przyjrzyjmy się teraz dla porównania przepisom kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w tym zakresie. Po ustaniu małżeństwa niektóre sprawy odnoszące się do majątku reguluje w naszym systemie prawa przede wszystkim art. 58, 60 i 61 krio. Kodeks skupia się przede wszystkim na dobru dzieci rozwiedzionych małżonków oraz na kwestiach mieszkaniowych:

„58 § 1. W wyroku orzekającym rozwód sąd rozstrzyga, (...) w jakiej wysokości każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka.

§ 2. Jeżeli małżonkowie zajmują wspólne mieszkanie, sąd w wyroku rozwodowym orzeka także o sposobie korzystania z tego mieszkania przez czas

¹¹ Na podstawie: Rozwiązanie małżeństwa w islamie – rozwód (*talaq*), <http://sites.google.com/site/oislamie/artykuly/malzenstwo-i-rodzina/rozwiązanie-malzenstwa-w-islamie-rozwod---talaq> (dostęp: 6.10.2011).

wspólnego w nim zamieszkiwania rozwiedzionych małżonków. W wypadkach wyjątkowych, gdy jeden z małżonków swym rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie, sąd może nakazać jego eksmisję na żądanie drugiego małżonka. Na zgodny wniosek stron sąd może w wyroku orzekającym rozwód orzec również o podziale wspólnego mieszkania albo o przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków, jeżeli drugi małżonek wyraża zgodę na jego opuszczenie bez dostarczenia lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego, o ile podział bądź jego przyznanie jednemu z małżonków są możliwe.

§ 3. Na wniosek jednego z małżonków sąd może w wyroku orzekającym rozwód dokonać podziału majątku wspólnego, jeżeli przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu.

§ 4. Orzekając o wspólnym mieszkaniu małżonków, sąd uwzględnia przede wszystkim potrzeby dzieci i małżonka, któremu powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej”.

Po drugie krio reguluje kwestie alimentacji, na wypadek gdyby po rozwodzie sytuacja finansowa drugiego małżonka uległa znacznemu pogorszeniu:

„Art. 60 § 1. Małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia i który znajduje się w niedostatku, może żądać od drugiego małżonka rozwiedzonego dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego.

§ 2. Jeżeli jeden z małżonków został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia, a rozwód pociąga za sobą istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego, sąd na żądanie małżonka niewinnego może orzec, że małżonek wyłącznie winny obowiązany jest przyczynić się w odpowiednim zakresie do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb małżonka niewinnego, chociażby ten nie znajdował się w niedostatku.

§ 3. Obowiązek dostarczania środków utrzymania małżonkowi rozwiedzionemu wygasa w razie zawarcia przez tego małżonka nowego małżeństwa. Jednakże gdy zobowiązanym jest małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za winnego rozkładu pożycia, obowiązek ten wygasa także z upływem pięciu lat od orzeczenia rozwodu, chyba że ze względu na wyjątkowe okoliczności sąd, na żądanie uprawnionego, przedłuży wymieniony termin pięcioletni”.

Porównując finansowe skutki rozwodu w polskim systemie prawnym z takimi skutkami w systemie muzułmańskim, można zauważyć, że istota regulacji jest podobna. W obu przypadkach po rozwiązaniu małżeństwa ani małżonkowie, ani ich dzieci nie powinni pozostawać w niedostatku. Co do zasady obie regulacje skupiają się na tym samym – zapewnieniu minimum bytowego, mieszkania oraz w przypadku istnienia wspólnych dzieci także na zapewnieniu alimentów na ich utrzymanie i wychowanie.

4. Podsumowanie

Różnice między podejściem do małżeństwa przez muzułmanów a rozumieniem i skutkami instytucji małżeństwa w prawie polskim nie są aż tak zasadnicze, jak mogłoby się wydawać. Mężczyzna jako strona obowiązana do opieki nad kobietą z reguły zapewnia jej byt materialny. Podobnie rzecz ma się w tradycyjnym modelu polskiej rodziny – w zasadzie zwyczajowo to mąż utrzymuje żonę i rodzinę, którą założył. Żona natomiast zajmuje się wspólnym gospodarstwem domowym i bierze udział w rozporządzaniu zarobkami męża, które ten przekazuje do wspólnego majątku. Współcześnie jednak tradycyjna rola żony i tradycyjne podejście do małżeńskich finansów zmienia się. Role pierwotnie przypisane kobiecie i mężczyźnie stają się nieaktualne. Zdarza się, że to kobieta, zarabiając więcej niż mężczyzna, łoży na wspólne utrzymanie i często to ona decyduje o dysponowaniu finansami, bądź też na wstępie małżonkowie ustanawiają rozdzielną majątkową, tak że są od siebie praktycznie niezależni finansowo.

W małżeństwie muzułmańskim żona sprawuje pełną kontrolę nad swoim majątkiem i zarobkami. Niezależnie od tego, jak jest bogata, nigdy nie jest obowiązana do łożenia na rodzinę ani do finansowej pomocy mężowi, chyba że sama dobrowolnie dokona takiego wyboru [Badawi 1994, s. 102]. Żona sprawuje pełną kontrolę nad swoim majątkiem oraz zarobkami, a utrzymanie jej i dzieci jest obowiązkiem męża¹². Kobieta może zatem swobodnie korzystać ze swojego majątku. Majątek ten jest dokładnie określony już przed zawarciem kontraktu ślubnego, ale to także na mężu ciąży obowiązek takiego zaopatrzenia żony w dobra materialne, aby na wypadek rozwodu kobieta mogła swobodnie się z tych dóbr utrzymać. W Polsce natomiast rozwód do niedawna oceniany był społecznie nagannie, a instytucja tzw. intercyzy traktowana była (i zasadniczo jest, niestety, nadal) jako wyraz braku zaufania do współmałżonka. W tym zakresie muzułmanie wydają się dużo bardziej tolerancyjni. Jest tak być może ze względu na łatwość, z jaką muzułmanin może otrzymać rozwód (chodzi tu zwłaszcza o mężczyzn), a także dlatego, że islam pozwala na wielożenstwo, a małżeństwo to formalnie zwykła umowa.

Literatura

Abdul-Fattah M.M. [2004], *Simplified Islamic Jurisprudence Based on Qu'ran and Sunna*, Vol. 2, *From Marriage to Inheritance; Status kobiety w islamie vs tradycja judeo-chrześcijańska*, tłum. E. Al-Saleh, <http://sites.google.com/site/oislamie/e-ksiazki/status-kobiety-wg-judaizmu-chrzescijanstwa-i-islam> (dostęp: 6.10.2011).

¹² Kobieta w tradycji islamskiej i judeochrześcijańskiej. Własność żony, <http://www.planeta-islam.com/kobiety/islamvsinne/10.html> (dostęp: 15.10.2011).

- Abu-Rub H., Zabża B. [2002], *Status kobiety w islamie*, Muzułmańskie Stowarzyszenie Kształtowania Kulturalnego w RP, Światowe Zgromadzenie Młodzieży Muzułmańskiej, Wrocław.
- Ahmed L. [1992], *Women and Gender in Islam: Historical Roots of a Modern Debate*, Yale University Press, New Haven.
- Badawi L. [1994], *Islam [w:] Women in Religion*, ed. J. Holm, J. Bowker, Pinter Publishers, London.
- Glogger Z. [1972], *Encyklopedia staropolska*, Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Koran* [1986], tłum. J. Bielawski, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.
- Machut-Mendecka E. [2006], *Archetypy islamu*, Eneteia Wydawnictwo Psychologii i Kultury, Warszawa.
- Wadud-Muhsin A. [1999], *Qur'an and Woman: Re-reading the Sacred Text from a Woman's Perspective*, Oxford University Press.
- Walther W. [1993], *Women in Islam: from Medieval to Modern Times*, Markus Wiener Publishers, Princeton.
- Zyzik M. [2003], *Małżeństwo w prawie muzułmańskim*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa.

Finance in Islamic Marriage and Following Its Dissolution – A Comparison with Polish Legal Regulations

The paper presents the financial issues in Muslim marriage and dissolution of marriage by divorce. Because of the norms regarding inheritance, I do not focus on the law of succession, which also carries very significant financial implications for the heirs of a deceased spouse, and thus issues related to the topic as the subject of the present work. The paper refers frequently to J. Bielawski's translation of the Koran, as well as to the regulations of the Polish Family and Custody Code and to the literature and Internet sources on that topic. In principle the elaboration has a legal-comparative character.

Keywords: Islamic finance, marriage, divorce, comparison, law.